

Tisková zpráva

Česká veřejnost k problematice geneticky upravených plodin – Potraviny 2024

- ⊗ Výrazná většina dotázaných (82 %) se s pojmem geneticky modifikovaných plodin setkala, z toho desetina (10 %) s jistotou ví, čeho se tento pojem týká, necelá polovina (48 %) přibližně ví, co tento pojem znamená, a další necelá čtvrtina (24 %) se s tímto pojmem sice již setkala, ale neví, čeho se týká.
- ⊗ V porovnání s předchozími výzkumy vidíme nárůst podíl občanů, kteří o GMP nejen slyšeli, ale také zhruba vědí, čeho se tento pojem týká.
- ⊗ Zájem české veřejnosti o geneticky modifikované plodiny je spíše nízký. Dle svého vyjádření se o ně zajímá čtvrtina respondentů (25 %), většina občanů se o tuto problematiku nezajímá (75 %).
- ⊗ Více než čtyři pětiny (82 %) české veřejnosti jsou přesvědčeny, že informace o genetické úpravě potraviny nebo její složky by měla být obsažena na etiketě výrobku.
- ⊗ Více než pětina (21 %) českých občanů považuje genetickou úpravu plodin za morálně nepřijatelnou, více než dvě pětiny (41 %) si myslí opak a více než čtvrtina (28 %) zůstává na pomezí souhlasu a nesouhlasu. Zbývající desetina respondentů se k tomuto výroku nechtěla vyjádřit a zvolila odpověď „nevím“.
- ⊗ Názor české veřejnosti na vliv potravin z geneticky modifikovaných plodin na lidské zdraví je poněkud nejednoznačný. Více než třetina (36 %) respondentů se domnívá, že potraviny z GMP mohou ohrozit lidské zdraví, o něco málo vyšší podíl (41 %) zastává opačný názor, že potraviny z GMP lidské zdraví ohrozit nemohou, a další necelá čtvrtina (23 %) v této otázce nezaujímá jasný názor.
- ⊗ Více než polovina (56 %) respondentů by byla dle svých slov ochotna použít lék vyrobený pomocí geneticky modifikovaných organismů.
- ⊗ Téměř dvě třetiny (65 %) české veřejnosti souhlasí s tím, aby byly potraviny z geneticky modifikovaných plodin povoleny v oblastech s nedostatkem potravin, opačný názor vyjádřila necelá pětina (16 %).

Zpracovala:
Naděžda Čadová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tel.: 210 310 587; e-mail: nadezda.cadova@soc.cas.cz

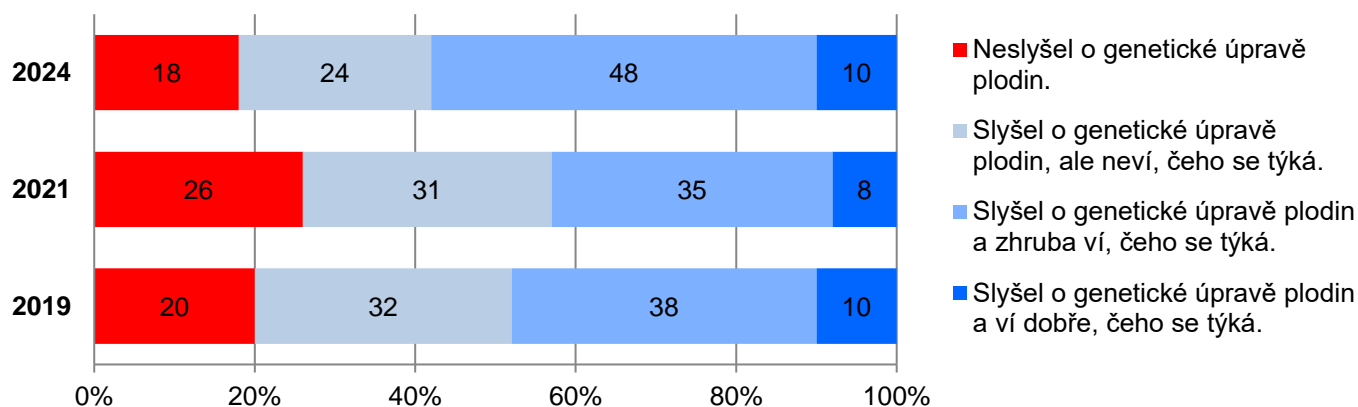
Ve speciálním výzkumu Potraviny 2024 zjišťovalo CVVM SOÚ AV ČR postoje české veřejnosti ke geneticky modifikovaným, neboli upraveným organismům, respektive plodinám, ze kterých se vyrábějí mimo jiné potraviny, které konzumujeme (dále jen „GMP“). Konkrétně jsme zjišťovali, zda se respondenti již s pojmem modifikovaných nebo geneticky upravených plodin setkali, dále vyjadřovali, do jaké míry je toto téma zajímavé a zda mají dostatek informací o problematice geneticky modifikovaných plodin. Následně měli respondenti vyjádřit souhlas či nesouhlas s výroky týkajícími se morálních aspektů genetické modifikace plodin a dopadů konzumace potravin z těchto plodin na lidské zdraví. Součástí výzkumu byly i otázky týkající se ochutnání potraviny vyrobené z GMP či povolení používání potravin z GMP v oblastech s nedostatkem potravin a mnoho dalších.

Obecně otázka genetické modifikace organismů a plodin je v současnosti předmětem mnoha diskuzí, především však v souvislosti s dopadem a riziky na lidské zdraví. Přestože jsou geneticky modifikované organismy (GMO) komerčně

dostupné téměř třicet let, obavy části veřejnosti z jejich využití stále přetrvávají. Jakkoli je drtivá většina léků vyráběna za přispění GMO mikroorganismů, na potraviny vyrobené z GMO plodin či zvířat krměných GMO rostlinami pohlíží konzumenti často skrz prsty. To je patrné zejména v Evropě, kde zároveň restriktivní legislativa komplikuje pěstování GMO plodin. Tato situace přetrvává i přes silný apel na změnu z řad vědecké komunity a zemědělských organizací.

Nyní se již přesuňme k tomu, jak ke geneticky modifikovaným plodinám, ze kterých se vyrábějí potraviny, které konzumujeme, přistupuje česká veřejnost. První otázka v šetření se zaměřila na to, do jaké míry jsou respondenti s pojmem geneticky modifikované plodiny seznámeni a zda se s ním již v minulosti setkali. Z výsledků šetření vyplývá (viz graf 1), že o geneticky modifikovaných neboli upravených plodinách neslyšela téměř pětina (18 %) dotázaných. Naopak výrazná většina dotázaných (82 %) se s tímto pojmem setkala, z toho desetina (10 %) s jistotou ví, čeho se tento pojem týká, necelá polovina (48 %) přibližně ví, co tento pojem znamená, a další necelá čtvrtina (24 %) se s tímto pojmem sice již setkala, ale neví, čeho se týká. Můžeme tedy říci, že i přes to, že většina české veřejnosti se s pojmem geneticky modifikovaných plodin již setkala, pouze více než polovina (58 %) z nich zná i jeho význam.

Graf 1: Informovanost o geneticky modifikovaných plodinách (%)¹

Pozn.: V roce 2019 byl použit termín „geneticky modifikované potraviny“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Z časového srovnání, respektive porovnání s rokem 2019 a 2021, vyplývá, že podíl těch, kteří o geneticky modifikovaných plodinách nikdy neslyšeli je nyní podobný jako v roce 2019, vzrostl ale podíl těch, kteří o pojmu slyšeli, a aspoň přibližně vědí, čeho se týká. Podíl těch, kteří jsou dle svých slov o genetické úpravě plodin dobře informováni, zůstává ve sledovaném období podobný a pohybuje se na úrovni přibližně jedné desetiny veřejnosti.

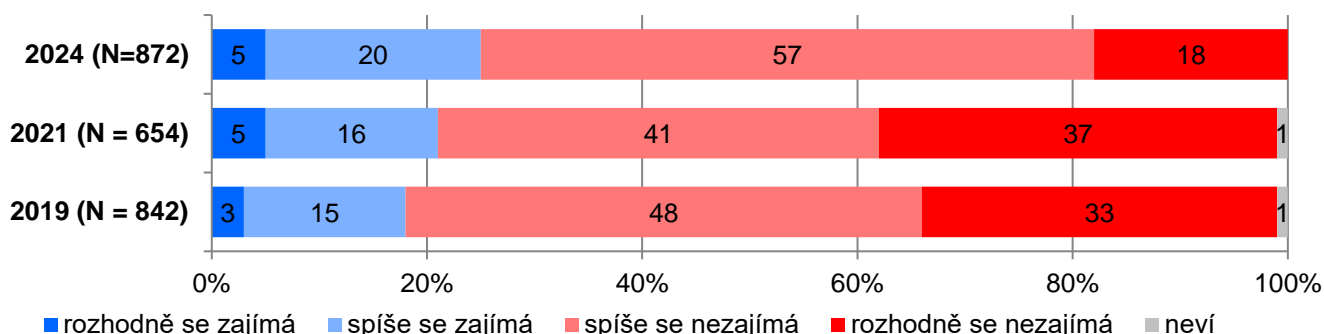
Analýza z pohledu sociodemografických charakteristik ukázala, že povědomí o geneticky modifikovaných plodinách roste se zvyšujícím se vzděláním, se zlepšující se životní úrovní domácnosti a souvisí také s věkem, když mezi ty, kteří o geneticky modifikovaných plodinách nikdy neslyšeli, nejčastěji patří lidé z nejmladší věkové kategorie 15 až 19 let, naopak mezi těmi, kteří o genetické úpravě plodin nejen slyšeli, ale také velmi dobře ví, čeho se týká, jsou ve zvýšené míře lidé ve věku 20 až 29 let.

¹ Znění otázky: „Slyšel jste o geneticky modifikovaných, neboli geneticky upravených plodinách?“ Možnosti odpovědí: ne, o genetické úpravě plodin jste neslyšel; o genetické úpravě plodin jste slyšel, ale nevíte, čeho se týká; o genetické úpravě plodin jste slyšel a zhruba víte, čeho se týká; o genetické úpravě plodin jste slyšel a víte dobře, čeho se týká.“

Výsledky v několika následujících grafech jsou prezentovány pouze za respondenty, kteří uvedli, že o genetické úpravě plodin aspoň někdy slyšeli (N = 872), informace je vždy uvedena v popisku grafu.

Co se týká zájmu české veřejnosti o geneticky modifikované plodiny, z grafu 2 vidíme, že je spíše nízký. Dle svého vyjádření se o geneticky upravené plodiny zajímá čtvrtina (25 %) respondentů, kteří alespoň někdy o GMP slyšeli, z toho 20 % se „spíše zajímá“ a 5 % se „rozhodně zajímá“. Většina občanů se o tuto problematiku nezajímá (75 %), přičemž téměř tři pětiny (57 %) se „spíše nezajímají“ a skoro pětina (18 %) se „rozhodně nezajímá“.

Graf 2: Zájem české veřejnosti o geneticky modifikované plodiny (v %, pouze ti, kteří o geneticky modifikovaných plodinách již slyšeli)²

Pozn.: V roce 2019 byl použit termín „geneticky modifikované potraviny“. N = počet respondentů.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

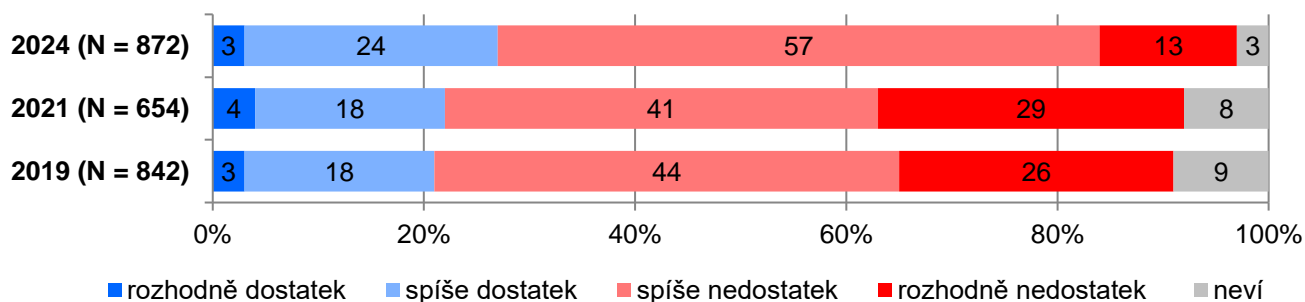
V porovnání s rokem 2019 a 2021, které rovněž znázorňuje graf 2, vidíme, že zájem veřejnosti za posledních 5 let mírně vzrostl (mezi roky 2019 a 2024 o 7 procentních bodů), a výrazně se snížil především podíl těch, kteří o toto téma „rozhodně nezajímají“.

Pokud se podíváme na charakteristiky dotázaných, kteří o pojmu geneticky modifikované plodiny aspoň někdy slyšeli, a zároveň je toto téma zajímavé, tak jde ve zvýšené míře o lidi starší 60 let. Podíl těch, které toto téma „rozhodně nezajímá“ roste s klesajícím stupněm dosaženého vzdělání.

Respondenti dále měli zhodnotit, zda podle svého názoru mají dostatek, či nedostatek informací o takto upravených plodinách. Z grafu 3 vidíme, že informace jako dostatečné hodnotí o málo více než čtvrtina (27 %) dotázaných, z toho 3 % jako „rozhodně dostatečné“ a 24 % jako „spíše dostatečné“. Jako nedostatečné je vnímá sedm desetin (70 %) občanů, z toho 13 % jako „rozhodně nedostatečné“ a 57 % jako „spíše nedostatečné“.

² Znění otázky: „Zajímáte se Vy osobně o geneticky modifikované, neboli geneticky upravené plodiny?“ Možnosti odpovědí: rozhodně se zajímáte, spíše se zajímáte, spíše se nezajímáte, rozhodně se nezajímáte.

Graf 3: Dostupnost informací o geneticky modifikovaných plodinách (v %, pouze ti, kteří o geneticky modifikovaných plodinách již slyšeli)³

Pozn.: V roce 2019 byl použit termín „geneticky modifikované potraviny“. N = počet respondentů.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

V porovnání s rokem 2019 a 2021 mírně vzrostl podíl lidí hodnotících své informace jako dostatečné (oproti roku 2019 nárůst o 6 procentních bodů), významně ale poklesl podíl těch, kteří informace označují za „rozhodně nedostatečné“ a naopak stoupl podíl dotázaných vnímajících množství informací jako „spíše nedostatečné“.

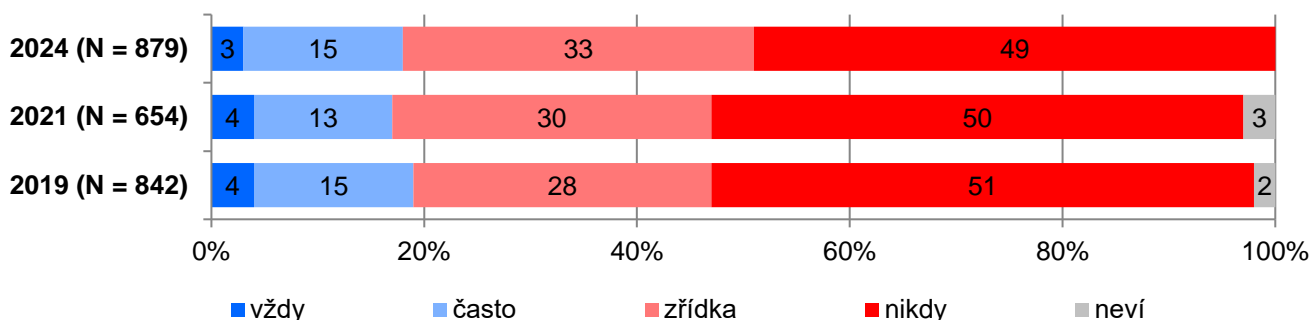
Dostatek informací o geneticky modifikovaných plodinách mají dle svého vyjádření častěji lidé ve věku 20 až 29 ale i ti, kteří dle svých slov vědí velmi dobře, čeho se tento pojem týká, a toto téma je zajímavé. Nedostatek informací je častěji pocíťován u lidí nad 55 let, ale i v nejmladší věkové kategorii 15 až 19 let, a dále u lidí, kteří pojem geneticky upravené plodiny sice slyšeli, ale neví, čeho se týká, a téma je nezajímavé.

Nyní přejdeme od obecného povědomí o geneticky upravených plodinách k chování dotázaných při samotném nakupování a konzumaci potravin z geneticky modifikovaných plodin (viz graf 4). Téměř polovina (49 %) české veřejnosti informace o genetické úpravě plodin na etiketách či popiscích potravin nekontroluje „nikdy“, asi třetina (33 %) pak jen „zřídka“. Pouze zlomek respondentů (3 %) tyto informace kontroluje „vždy“ a přibližně sedmina (15 %) „často“.

V porovnání s rokem 2019 a 2021 nedochází v odpovědích respondentů ke statisticky významným posunům a podíl občanů kontrolujících informace o přítomnosti geneticky modifikované složky na etiketě nebo v popisku k potravině často nebo dokonce vždy se setrvale pohybuje mírně pod úrovní jedné pětiny.

³ Znění otázky: „Máte dostatek, či nedostatek informací o geneticky modifikovaných, neboli geneticky upravených plodinách?“ Možnosti odpovědí: rozhodně dostatek, spíše dostatek, spíše nedostatek, rozhodně nedostatek.

Graf 4: Kontrola informace o genetické úpravě plodiny na etiketě či popisku k potravíně (v %, pouze ti, kteří o geneticky modifikovaných plodinách již slyšeli)⁴

Pozn.: V roce 2019 byl použit termín „geneticky modifikované potraviny“. N = počet respondentů.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Kontrola informací o přítomnosti složky z geneticky upravených plodin na etiketách nakupovaných potravin častěji provádí ženy, lidé starší 65 let, ti, kteří velmi dobře vědí, čeho se pojem geneticky modifikované plodiny týká, mají k tématu dostatek informací a zajímají se o něj.

Ve výzkumu bylo dále všem respondentům předloženo k posouzení pět výroků týkajících se morálních aspektů genetické modifikace plodin a dopadů konzumace potravin z těchto plodin na lidské zdraví, s nimiž respondenti vyjadřovali míru svého souhlasu, či nesouhlasu (viz graf 5). Výsledky za tyto otázky i za všechny další prezentované v této zprávě jsou za celý soubor dotázaných (N=1075).

O tom, že informace o genetické úpravě plodiny nebo její složky by měla být obsažena na etiketě výrobku, jsou přesvědčeny více než čtyři pětiny (82 %) dotázaných, přičemž polovina (50 %) si to myslí rozhodně a necelá třetina (32 %) spíše. Naopak pouze dva lidé ze sta (2 %) si nemyslí, že by tyto informace měly být na etiketě výrobku a necelá desetina (9 %) je na pomezí souhlasu a nesouhlasu.

Zjištění, že potravina obsahuje složky z geneticky upravených plodin, by ovlivnilo v jejím nákupu necelou čtvrtinu (23 %) dotázaných, z nichž konkrétně 6 % by si takovou potravinu rozhodně nekoupilo a 17 % by ji spíše ze svého nákupního košíku vyndalo. Další necelá čtvrtina (23 %) respondentů by váhala, zda takovou potravinu koupit či nekoupit. Pro více než dvě pětiny (44 %) lidí by tato informace neznamovala změnu jejich volby, přičemž 31 % by ji spíše koupilo a více než desetina (13 %) by ji i přes to rozhodně koupila. Zbývající desetina (10 %) dotázaných neví, jak by se v této situaci zachovala.

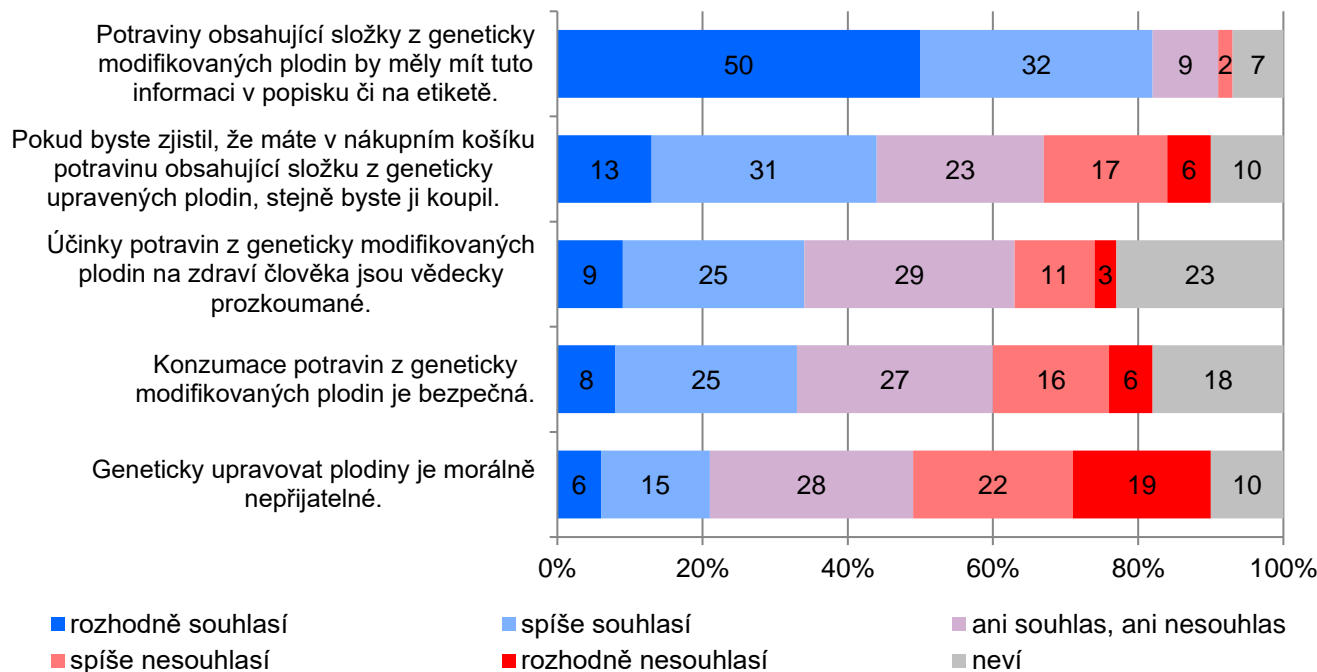
Pokud jde o prozkoumání účinků potravin z geneticky upravených plodin na zdraví člověka, zde mírně převládá souhlasné stanovisko. Dopady jako prozkoumané hodnotí více než třetina (34 %), 14 % naopak s tím, že by byly tyto účinky prozkoumané, nesouhlasí. Necelé tři desetiny (29 %) dotázaných se pohybují mezi těmito dvěma póly a u výroku, že jsou účinky konzumace potravin z těchto plodin vědecky prozkoumané, zvolily možnost „ani souhlas, ani nesouhlas“. Téměř čtvrtina oslovených (23 %) u tohoto výroku nemá jasný názor a volí variantu „nevím“.

V případě postoje české veřejnosti k výroku, že „konzumace geneticky modifikovaných plodin je bezpečná“ je rovněž patrná mírná převaha souhlasných vyjádření, neboť asi třetinový podíl občanů s tímto výrokem souhlasí (33 %) a více než pětina nesouhlasí (22 %). Další necelé tři desetiny (27 %) lidí pak stojí na pomezí souhlasu a nesouhlasu. Zbývající necelá pětina (18 %) v této otázce neví.

⁴ Znění otázky: „Jak často při nákupu potravin kontrolujete na etiketě nebo v popisku k potravíně, zda obsahuje geneticky modifikované složky z geneticky modifikovaných plodin?“ Možnosti odpovědí: Vždy, často, zřídka, nikdy.

V případě tvrzení o morální nepřijatelnosti genetické modifikace plodin již vidíme převahu nesouhlasných odpovědí. Souhlas s výrokem o morální nepřijatelnosti vyslovila o málo více než pětina dotázaných (21 %), více než dvě pětiny (41 %) naopak nesouhlasí a více než čtvrtina (28 %) zůstává na pomezí souhlasu a nesouhlasu. Zbývající desetina respondentů se k tomuto výroku nechtěla vyjádřit a zvolila odpověď „nevím“.

Graf 5: Výroky o geneticky modifikovaných plodinách (%)⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 2024, 17. 5. – 28. 5. 2024, 1 075 respondentů starších 15 let, online dotazování CAWI + osobní dotazování CAPI.

Z časového srovnání, které zobrazuje tabulka 1, vidíme, že v porovnání s předchozím výzkumem z července 2021 narostl souhlas se všemi výroky, které lze považovat za vstřícnější vzhledem ke genetické modifikaci rostlin, a naopak u výroku negativního vzrostl nesouhlas. Konkrétně nejvýraznější nárůst souhlasu jsme zaznamenali v případě výroku, že konzumace geneticky upravených plodin je bezpečná (o 10 procentních bodů), mírně narostl ale i souhlas s tím, že by si dotázaný zakoupil potravinu se složkou z geneticky upravených plodin a že jsou jejich účinky na zdraví člověka dobře prozkoumané (shodně o 7 p.b.), i s tím, že potraviny obsahující složku z geneticky upravených plodin by měly mít tuto informaci na etiketě (o 5 p.b.). Většina popsaných změn byla zaznamenána na úkor kategorie „nevím“, když v aktuálním výzkumu byli respondenti výrazně častěji ochotní k jednotlivým výroky zaujmout souhlasné či nesouhlasné stanovisko, což koresponduje se zjištěným nárůstem podílu respondentů, kteří dle svých slov o genetické modifikaci plodin již slyšeli a aspoň zhruba vědí, čeho se týká. V případě položky o morální nepřijatelnosti genetické úpravy plodin vidíme od roku 2019 pokles souhlasu a naopak výrazný nárůst nesouhlasu (od roku 2019 vzrostl nesouhlas o 22 p.b.).

⁵ Znění otázky: „Jako geneticky upravené potraviny je označováno například ovoce a zelenina, které jsou geneticky upraveny tak, aby byly více odolné vůči chorobám, rychleji rostly a jejich vzhled byl dokonalý. Do jaké míry souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? a) Konzumace geneticky upravených potravin je bezpečná., b) Účinky geneticky upravených potravin na zdraví člověka jsou vědecky prozkoumané., c) Pokud byste zjistil, že máte v nákupním košíku potravinu s geneticky upravenou složkou, stejně byste ji koupil., d) Potraviny obsahující geneticky upravené složky by měly mít tuto informaci v popisku či na etiketě., e) Geneticky upravovat plodiny je morálně nepřijatelné.“ Varianty odpovědí: rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, ani souhlas ani nesouhlas, spíše nesouhlasí, rozhodně nesouhlasí.

Tabulka 1: Výroky o geneticky modifikovaných plodinách – časové srovnání (%)

	VI/16	VI/17	IV/19	VII/21	V/24
Potraviny obsahující složky z geneticky modifikovaných plodin by měly mít tuto informaci v popisku či na etiketě.	78/9/3	77/11/3	72/13/2	77/7/4	82/9/2
Pokud byste zjistil, že máte v nákupním košíku potravinu obsahující složku z geneticky upravených plodin, stejně byste ji koupil.	33/22/26	40/19/25	35/24/22	38/20/26	44/23/23
Účinky potravin z geneticky upravených plodin na zdraví člověka jsou vědecky prozkoumané.	23/24/25	27/24/23	26/24/20	27/21/23	34/29/14
Konzumace potravin z geneticky upravených plodin je bezpečná.	21/27/26	25/25/27	22/26/25	23/27/24	33/27/22
Geneticky upravovat plodiny je morálně nepřijatelné.	-/-/-	-/-/-	30/27/19	23/30/24	21/28/41

Pozn.: Tabulka obsahuje součet souhlasných odpovědí („rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“) / ani souhlas ani souhlas / součet nesouhlasných odpovědí („spíše nesouhlasí“ a „rozhodně nesouhlasí“). Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“. Položky seřazeny sestupně podle součtu souhlasných odpovědí v aktuálním výzkumu.

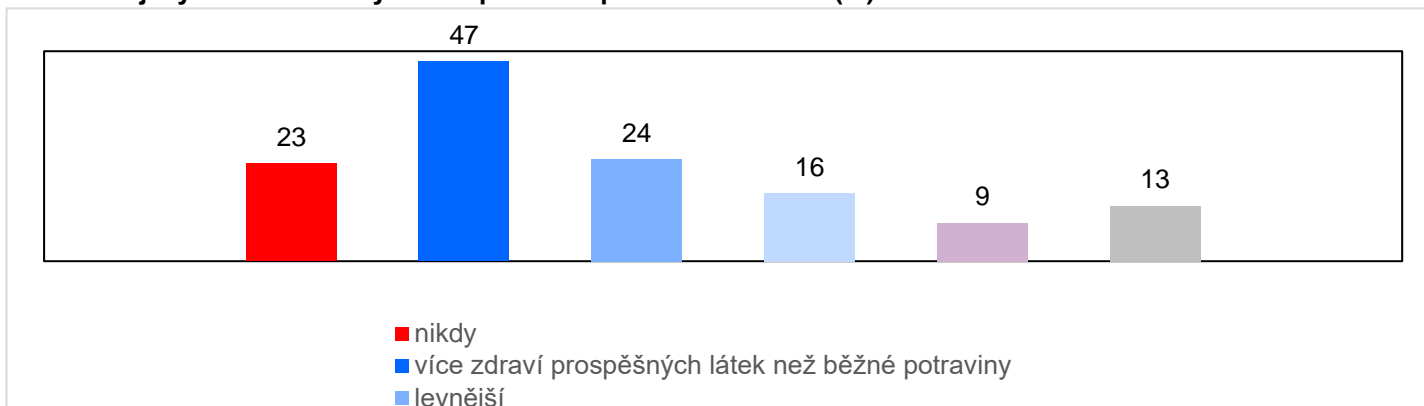
V letech 2016 až 2019 byl ve znění otázek použit termín „geneticky modifikované/upravené potraviny“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Všem respondentům jsme dále položili několik otázek na to, zda by byli ochotní v určitých situacích nebo za určitých okolností konzumovat potraviny z geneticky modifikovaných plodin nebo použít léky z geneticky modifikovaných organismů, jak je to podle jejich názoru s jejich vlivem na lidské zdraví a lidskou DNA, ale také na původní rostlinné a živočišné druhy. Dále jsme se pak zajímali o to, jestli je jejich pěstování šetrnější k přírodě, zda se dá bez v nich v budoucnu obejít a zda by měli být tyto potraviny povoleny v oblastech s nedostatkem potravin.

V následujícím grafu 6 jsou zobrazeny výsledky odpovědí na otázku, zda by respondenti za nějakých okolností dali přednost potravině z GMP před běžnou potravinou. Necelá čtvrtina (23 %) respondentů uvedla, že by potravině z GMP před běžnou potravinou nedala přednost nikdy. Další více než desetina (13 %) nevěděla, jak se k položené otázce vyjádřit. Z dalších čtyř kritérií mohli respondenti zvolit jedno nebo i více, tedy i všechny čtyři. Aspoň jedno z nich tak vybralo zbylých 64 %. Konkrétně skoro polovina (47 %) uvedla, že by si potravinu z geneticky modifikovaných plodin koupila, pokud by tato potravina měla více zdraví prospěšných látek, asi čtvrtina (24 %) pokud by byla levnější, přibližně šestina (16 %) pokud by byla pěstována v České republice a necelá desetina (9 %) pokud by byla vzhledově hezčí, měla lepší tvar či bravu.

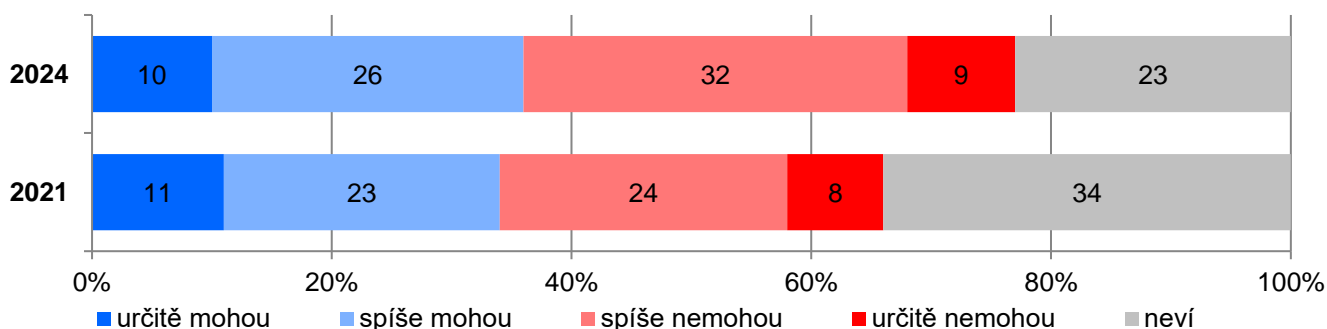
Graf 6: Za jakých okolností byste dal přednost potravině z GMP? (%)⁶

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 2024, 17. 5. – 28. 5. 2024, 1 075 respondentů starších 15 let, online dotazování CAWI + osobní dotazování CAPI.

Dále nás zajímal názor respondentů na vliv potravin z GMP na lidské zdraví. Z grafu 7 můžeme vidět, že názor respondentů je nejednoznačný, když více než třetina (36 %) respondentů se domnívá, že potraviny z GMP mohou ohrozit lidské zdraví (10 % „určitě mohou“, 26 % „spíše mohou“), o něco málo vyšší podíl (41 %) zastává opačný názor, že potraviny z GMP nemohou ohrozit lidské zdraví (9 % „určitě nemohou“, 32 % „spíše nemohou“) a další necelá čtvrtina (23 %) v této otázce nezaujímá jasný názor („neví“).

Graf 7: Mohou potraviny z GMP ohrozit lidské zdraví? (v %)⁷

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

V porovnání se situací v roce 2021 se významně nezměnil podíl lidí, kteří věří, že konzumace potravin z geneticky modifikovaných plodin může ohrozit jejich zdraví, narostl ale podíl těch, kteří věří, že tato konzumace zdraví ohrozit nemůže (nárůst o 9 procentních bodů), a to na úkor těch, kteří se k této otázce neuměli vyjádřit a zvolili možnost „nevím“ (pokles o 11 procentních bodů).

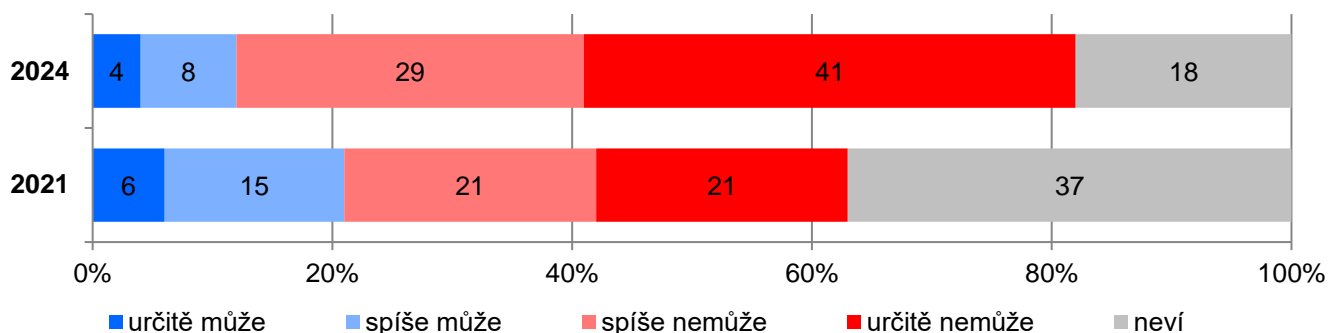
Další otázka se týkala toho, zda podle respondentů může, nebo nemůže konzumace potravin z GMP změnit lidskou DNA. Výsledky zobrazuje graf 8. V odpovědích na tuto otázku jednoznačně převážil názor, že konzumace těchto potravin změnit lidskou DNA nemůže, což si myslí sedm desetin české veřejnosti (70 %), v tom 29 % spíše a 41 %

⁶ Znění otázky: „Pokud byste si měl vybrat mezi běžnou potravinou a potravinou z geneticky modifikovaných plodin, za jakých okolností byste si koupil tu z geneticky upravených plodin?“ Možnosti odpovědí: nikdy, pokud by obsahovala více zdraví prospěšných látek než běžné potraviny, pokud by byla levnější, pokud by byla geneticky modifikovaná plodina pěstovaná v České republice, pokud by byla hezčí, měla lepší tvar či barvu.“

⁷ Znění otázky: „Mohou, nebo nemohou, podle Vašeho názoru, potraviny z geneticky modifikovaných plodin ohrozit Vaše zdraví?“ Možnosti odpovědí: určitě mohou, spíše mohou, spíše nemohou, určitě nemohou.

rozhodně. Názor, že ke změně DNA může dojít, zastává jen o málo více než desetina českých občanů (12), v tom 4 % rozhodně a 8 % spíše. Asi pětina oslovených (18 %) se v této věci neuměla rozhodnout a zvolila možnost „nevím“.

Graf 8: Může konzumace potravin z GMP změnit lidskou DNA? (v %)⁸

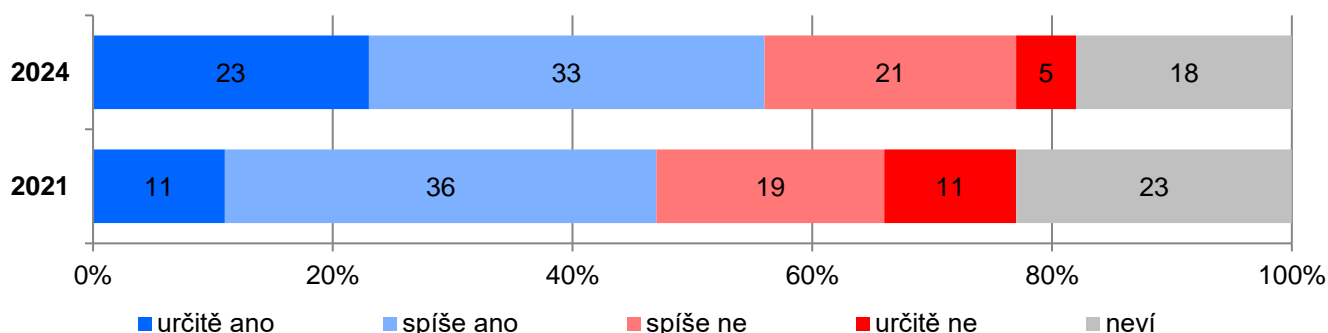

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

V porovnání s výzkumem realizovaným v roce 2021 poklesl podíl těch, kteří věří, že konzumace potravin z geneticky modifikovaných plodin může změnit lidskou DNA (pokles o 9 procentních bodů) i těch, kteří se k otázce neumí vyjádřit (pokles o 19 procentních bodů) a naopak významně narostl podíl dotázaných, kteří v narušení lidské DNA nevěří (nárůst o 28 procentních bodů).

Respondentů jsme se také zeptali, zda by byli ochotni použít lék vyrobený pomocí geneticky modifikovaných organismů (viz graf 9). Více než polovina (56 %) respondentů vyjádřila souhlasný postoj (23 % „určitě ano“, 33 % „spíše ano“). Nesouhlasný postoj, tedy neochotu použít lék vyrobený pomocí geneticky modifikovaných organismů, deklarovala asi čtvrtina (26 %) respondentů (21 % „spíše ne“, 5 % „určitě ne“). Zbývající téměř pětinový (18 %) podíl respondentů nemá jasný názor a volí odpověď „nevím“.

Graf 9: Ochota použít lék vyrobený pomocí geneticky modifikovaných organismů (v %)⁹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

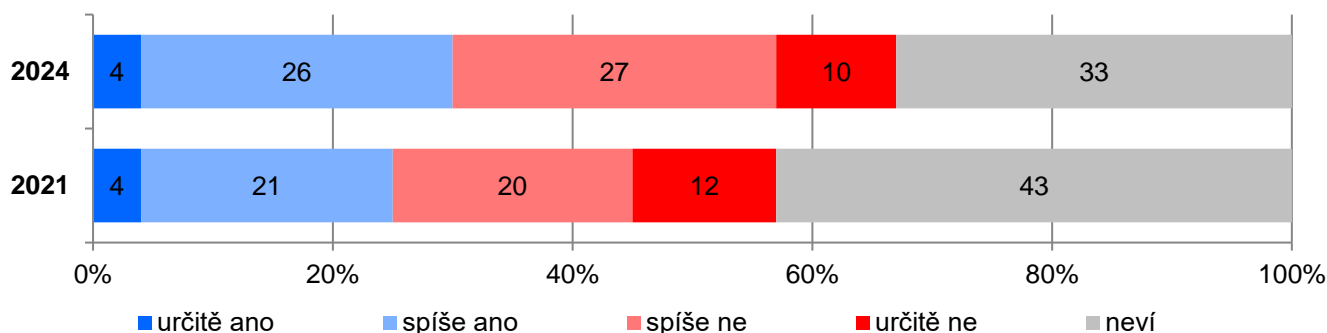
Časové srovnání, které rovněž nabízí graf 9, ukázalo, že ochota užít lék vyrobený z geneticky modifikovaných organismů mírně vzrostla (o 9 procentních bodů), podíl těch, kteří by takový lék neužili, naopak mírně poklesl (o 4 procentní body). Podobně jako v předchozích otázkách je rovněž nižší podíl nerozhodných odpovědí „nevím“ (o 5 procentních bodů).

⁸ Znění otázky: „Může, nebo nemůže, podle Vašeho názoru, konzumace potravin z geneticky modifikovaných plodin změnit Vaši DNA?“ Možnosti odpovědí: určitě může, spíše může, spíše nemůže, určitě nemůže.

⁹ Znění otázky: „Byl byste ochoten použít lék vyrobený pomocí geneticky modifikovaných organismů?“ Možnosti odpovědí: určitě ano, spíše ano, spíše ne, určitě ne.

Co se týká názoru respondentů na šetrnost pěstování GMP k přírodě, tak tři desetiny (30 %) se domnívají, že je šetrnější, opačný názor pak zastává bez mála dvou pětina většina (37 %) respondentů. V české společnosti tak v současnosti mírně dominuje názor, že pěstování geneticky modifikovaných plodin není vstřícnější k přírodě. Třetina respondentů (33 %) na tuto otázku nemá jasný názor nebo „neví“.

Graf 10: Je pěstování GMP šetrnější k přírodě? (v %)¹⁰

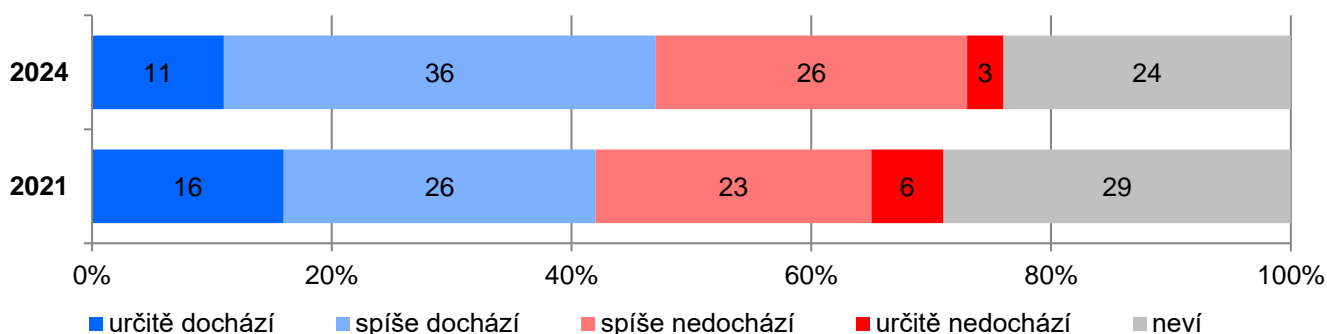

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Změny mezi lety 2021 a 2024 nejsou tak razantní a jednoznačné jako v případě některých výše uvedených otázek, i zde je však patrný poměrně značný pokles nerozhodných odpovědí (o 10 procentních bodů). Podíl respondentů, kteří věří, že pěstování GMP je šetrnější k přírodě, mírně vzrostl (o 5 procentních bodů), ale shodný byl i nárůst nesouhlasných vyjádření (rovněž o 5 p.b.).

Další otázka se týkala názoru respondentů na to, zda pěstováním GMP dochází k ničení původních rostlinných a živočišných druhů. Jak můžeme vidět z grafu 11, tak téměř polovina (47 %) respondentů se přiklání k názoru, že k ničení původních rostlinných a živočišných druhů pěstováním GMP dochází, z toho podle 11 % „určitě dochází“ a podle 36 % „spíše dochází“. Necelé tři desetiny (29 %) respondentů mají názor opačný, tedy že pěstováním GMP nedochází k ničení původních rostlinných a živočišných druhů (3 % „určitě nedochází“, 26 % „spíše nedochází“), dalších 24 % respondentů nevyjádřilo jasný názor a zvolilo odpověď „nevím“.

Graf 11: Dochází pěstováním GMP k ničení původních rostlinných a živočišných druhů? (v %)¹¹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

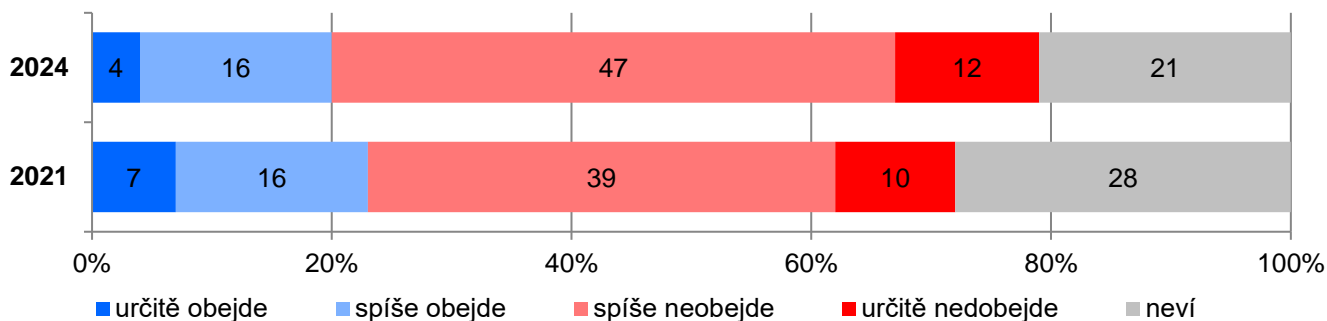
¹⁰ Znění otázky: „Je, nebo není, podle Vašeho názoru, pěstování geneticky modifikovaných plodin šetrnější k přírodě?“ Možnosti odpovědí: určitě je šetrnější, spíše je šetrnější, spíše není šetrnější, určitě není šetrnější.

¹¹ Znění otázky: „Myslíte si, že pěstováním geneticky modifikovaných plodin dochází k ničení původních rostlinných a živočišných druhů?“ Možnosti odpovědí: určitě dochází, spíše dochází, spíše nedochází, určitě nedochází.

V období posledních 3 let v české společnosti mírně posílil názor, že pěstování GMP vede k ničení původních druhů (o 5 procentních bodů). I zde se změna odehrála na úkor těch, kteří v minulém výzkumu na otázku neměli žádný názor a zvolili možnost „nevím“. Podíl těch, kteří odmítají, že by pěstování GMP vedlo k ničení původních druhů, se nezměnil.

Následující otázka se týká výhledu do budoucna. Respondentů jsme se zeptali, zda si myslí, že se lidstvo v budoucnu obejde, nebo neobejde bez GMP. Výsledky (viz graf 12) jsou relativně jednoznačné, když téměř tři pětiny (59 %) respondentů zastávají názor, že se lidstvo v budoucnu neobejde bez GMP, z toho podle 12 % se „rozhodně neobejde“ a podle 47 % se „spíše neobejde“. Pětina (20 %) se naopak přiklání k názoru, že budoucnost lidstva nebude závislá na GMP, když podle 16 % se lidstvo v budoucnu „spíše obejde“ bez GMP a podle 4 % se „určitě obejde“. I zde nezanedbatelná část respondentů představující více než jednu pětinu (21 %) na tuto otázku nedokázala jasně odpovědět.

Graf 12: Obejde se v budoucnu lidstvo bez GMP? (v %)¹²

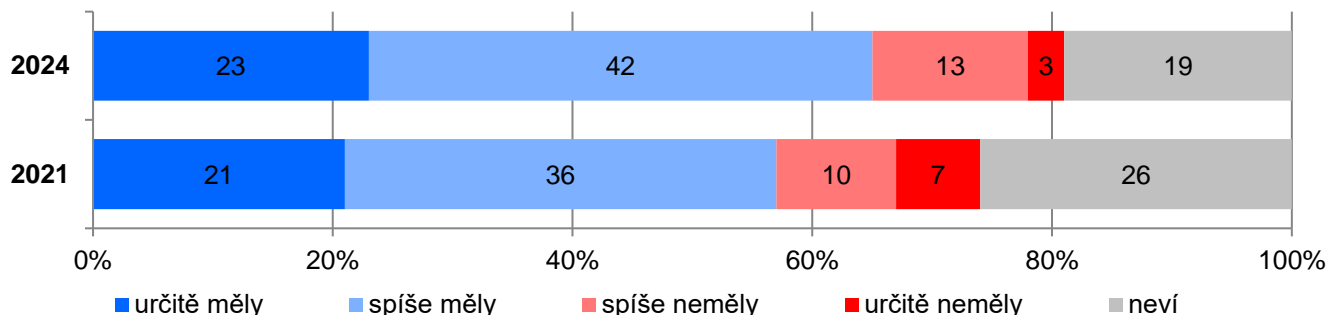
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

V časovém srovnání mezi roky 2021 a 2024 je opět patrný úbytek nerozhodných odpovědí „nevím“ (o 7 procentních bodů), ale i nárůst přesvědčení, že v budoucnu se lidstvo bez GMP spíše nebo rozhodně neobejde (nárůst o 10 procentních bodů). Podíl těch, podle kterých se lidstvo bez GMP obejde, se statisticky významně nezměnil.

Další otázka ve výzkumu byla zaměřena na etickou stránku použití GMP. Konkrétně jsme u respondentů zjišťovali, jaký je jejich názor na povolení užívání potravin z GMP v oblastech s nedostatkem potravin, tedy např. v chudých rozvojových zemích (viz graf 13). Téměř dvě třetiny oslovených (65 %) se vyjádřily souhlasně, tedy že by mělo být povoleno užívat potraviny z GMP v oblastech s nedostatkem potravin, v tom podle 23 % rozhodně mělo a podle 42 % spíše mělo. Opačný názor zastává necelá dvacitina (16 %) respondentů, z toho 3 % rozhodně a 13 % spíše. Zbývající přibližně pětina (19 %) „neví“, jak se k této otázce postavit.

¹² Znění otázky: „Myslíte si, že se lidstvo v budoucnu obejde, nebo neobejde, bez geneticky modifikovaných plodin?“ Možnosti odpovědí: určitě obejde, spíše obejde, spíše neobejde, určitě neobejde.

Graf 13: Názor na povolení potravin z GMP v oblastech s nedostatkem potravin (v %)¹³

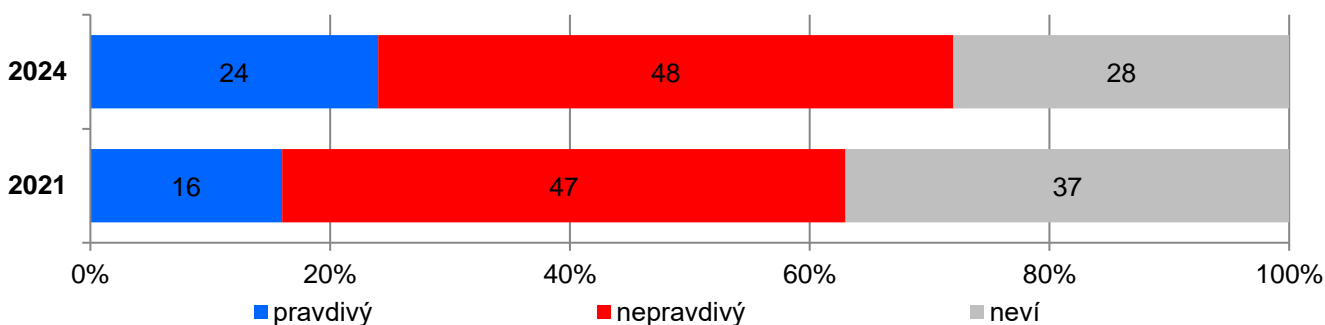

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Mezi roky 2021 a 2024 mírně zesílilo přesvědčení, že v zemích s nedostatkem potravin má být povoleno (o 8 procentních bodů) pěstování GMP, podíl odpůrců takového povolení se statisticky významně nezměnil a opět vidíme pokles nerozhodných odpovědí (o 7 p.b.).

Na závěr bloku otázek o GMP jsme respondentům předložili výrok: „V Evropské unii je na rozdíl od většiny vyspělých států v podstatě nemožné pěstovat geneticky modifikované plodiny.“ a zajímalo nás, zda je tento výrok podle dotázaných pravdivý či nepravdivý. Z grafu 17 je jasně patrné, že téměř polovina (48 %) respondentů označuje výrok za nepravdivý, za pravdivý jej naopak považuje téměř čtvrtina (24 %) a zbývající více než čtvrtina respondentů (28 %) neuměla pravdivost výroku posoudit a zvolila možnost „nevím“.

Graf 14: Pravdivost/nepravdivost výroku: „V Evropské unii je na rozdíl od většiny vyspělých států v podstatě nemožné pěstovat geneticky modifikované plodiny.“ (v %)¹⁴

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

I v případě zkoumání názoru českých občanů na pravdivost či nepravdivost tvrzení o možnostech pěstování GMP na území Evropské unie vidíme významný pokles podílu nerozhodných odpovědí (o 9 procentních bodů) a zatímco podíl těch, kteří považují výrok za nepravdivý se prakticky nezměnil, přibýlo naopak těch, kteří jej označili za pravdivý (o 8 p.b.).

¹³ Znění otázky: „Měly, nebo neměly, by podle Vašeho názoru, být potraviny z geneticky modifikovaných plodin povoleny v oblastech s nedostatkem potravin, např. v chudých rozvojových zemích?“ Možnosti odpovědí: určitě měly, spíše měly, spíše neměly, určitě neměly.

¹⁴ Znění otázky: „Myslíte si, že je následující výrok pravdivý, nebo nepravdivý? „V Evropské unii je na rozdíl od většiny vyspělých států v podstatě nemožné pěstovat geneticky modifikované plodiny.“ Možnosti odpovědí: pravdivý, nepravdivý.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Panel Naše společnost 24-05 - Potraviny 2024</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Strategie AV21 „Potraviny pro budoucnost“</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>17. 5. – 28. 5. 2024</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Vicestupňový stratifikovaný náhodný výběr</i>
<i>Strata:</i>	<i>Kraj (NUTS 3), velikost místa bydliště</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Designové váhy zohledňující počet osob v domácnosti a post stratifikační váhy na křížení velikosti místa bydliště proti NUTS2, a dále na věk, vzdělání, pohlaví</i>
<i>Zdroj dat pro vážení:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1 075</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Online dotazování CAWI + osobní dotazování CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PL_20, PL_21, PL_22, PL_23, PL_90, PL_92, PL_94, PL_95, PL_96, PL_97, PL_99, PL_100, PL_101, PL102</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>or240924</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>24. září 2024</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Naděžda Čadová</i>

Slovníček pojmů:

Popis výběru respondentů do Panelu naše společnost – Respondenti panelu jsou získáváni pomocí vicestupňového stratifikovaného výběru skupin s opakováním. Oporou výběru je Registr sčítacích obvodů a budov (RSO). Strata výběru jsou kraje ČR křížené s velikostí obce (66 strat). V rámci každého strata je primární jednotka výběru obec. Při výběru obce je zohledňován její počet obyvatel (větší obec má větší pravděpodobnost výběru) a výběr umožňuje opakování výběru obce. V rámci obce je vždy vybráno náhodně 6 adres budov opět s pravděpodobností podle počtu obyvatel budovy (s opakováním). V budově je náhodně vybrána jedna domácnost (bez opakování) a v domácnosti je náhodně vybrán jeden její člen. Tento postup společně s designovými vahami zohledňujícími počet obyvatel domácnosti a post-stratifikačními vahami zajišťuje reprezentativitu výběru vzhledem k cílové populaci.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

„Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Potraviny pro budoucnost“
<http://www.potravinav21.cz/>.